

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

**Role romského poradce v procesu komunitního
plánování**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program: **SOCIÁLNÍ POLITIKA A SOCIÁLNÍ PRÁCE**

Autor: Vendula Čermáková

Vedoucí práce: Mgr. Stanislav Ondrášek

České Budějovice 2020

)

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem Role romského poradce v procesu komunitního plánování jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské/diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské/diplomové práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské/diplomové práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne:

.....

podpis

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu mé práce, jímž byl Mgr. Stanislav Ondrášek, za trpělivost, cenné rady a odborné vedení mé práce. Dále bych ráda poděkovala své rodině za oporu a také informantům, kteří byli ochotni poskytnout mi rozhovor.

Role romského poradce v procesu komunitního plánování

Abstrakt

Má bakalářská se zabývá rolí romského poradce v procesu komunitního plánování. Pomocí kvalitativního výzkumu se tedy snažím naplnit cíl práce, čímž je analyzovat roli romského poradce v procesu komunitního plánování a odpovědět na výzkumnou otázku: Jaká je role romského poradce v procesu komunitního plánování? Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a výzkumnou.

V první teoretické části jsem se snažila popsat a vysvětlit základní pojmy, jako jsou komunitní plánování sociálních služeb a romský poradce. Dále jsou pak uvedeny pojmy, jako je komunitní práce s Romy a sociální práce s Romy.

Ve druhé části byl následně proveden kvalitativní výzkum za pomoci metody dotazování a použití polostrukturovaného rozhovoru. Výzkumný soubor tvoří romští poradci Jihočeského kraje získaní na základě metody „snowball“. Ve výzkumné části je dále uvedena metodika práce, zejména pak popis sběru a zpracování dat. Posléze jsou pomocí otevřeného a axiálního kódování vyhodnoceny výsledky zjištění vyplývajících z rozhovorů.

Zabývání se romskou problematikou je nedílnou součástí komunitního plánování ve všech oblastech, kde se tato komunita nachází. Z výsledků vyplývá, že jsou to právě romští poradci, kteří romskou komunitu v rámci komunitního plánování zastupují. Děje se tak zejména proto, že Romové se ve většině případů komunitního plánování sami nezúčastňují. Romští poradci tedy v rámci komunitního plánování zajišťují práva a potřeby romské komunity v dané oblasti.

Klíčová slova

Romský poradce, komunitní plánování, začleňování, sociální práce, sociální problémy

The role of the roma advisor in the process of community planning

Abstract

My bachelor's thesis deals with the role of a Roma counselor in the community planning process. With the help of qualitative research, I try to fulfill the goal of the work, which is to analyze the role of the Roma counselor in the process of community planning and answer the research question: What is the position of the Roma counselor in the process of community planning? The work is divided into two parts, theoretical and research.

In the first theoretical part, I tried to describe and explain basic concepts such as community planning of social services and Roma counselors. Then there are concepts such as community work with Roma and social work with Roma.

In the second part, a qualitative research was carried out using the method of questioning and the use of a semi-structured interview. The research group consists of Roma advisers from the South Bohemian Region obtained on the basis of the "snowball" method. The research part also presents the methodology of the work, especially the description of data collection and processing. Subsequently, the results of the findings resulting from the interviews are evaluated using open and axial coding.

Dealing with Roma issues is an integral part of community planning in all areas where the community is located. The results show that it is the Roma counselors who represent the Roma community in community planning. This is mainly because in most cases Roma do not participate in community planning themselves. Thus, Roma counselors ensure the rights and needs of the Roma community in the given area within the framework of community planning.

Key words

Roma adviser, community planning, inclusion, social work, social problems

Obsah

Obsah.....	6
Úvod	7
1. Teoretická část.....	9
1.1 Komunitní plánování	9
1.1.1 Principy KPSS	10
1.1.2 Cíle a přínosy KPSS.....	11
1.2 Sociální práce s Romy	12
1.3 Komunitní práce s Romy	13
1.4 Romský poradce.....	14
1.4.1 Činnosti romského poradce	16
2. Cíl práce a výzkumná otázka	18
2.1 Cíl práce.....	18
2.2 Výzkumná otázka.....	18
3. Metodika	19
3.1 strategie výzkumu.....	19
3.2 Výzkumný soubor.....	20
3.3 Etika výzkumu	20
3.4 Zpracování dat	21
4 Výsledky	22
5 Diskuse.....	28
6 Závěr	32
Seznam použitých zdrojů.....	34
Seznam zkratk	38
Seznam příloh	39

Úvod

Má bakalářská práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a výzkumnou. V první teoretické části jsem se snažila popsat a vysvětlit základní pojmy, jako jsou komunitní plánování sociálních služeb a romský poradce. Ve druhé části se pak pomocí kvalitativního výzkumu snažím naplnit cíl práce, čímž je analyzovat roli romského poradce v procesu komunitního plánování a odpovědět na výzkumnou otázku: Jaká je role romského poradce v procesu komunitního plánování?

Kvalitativní výzkum byl proveden za pomoci metody dotazování a použití polostrukturovaného rozhovoru. Výzkumný soubor tvoří romští poradci Jihočeského kraje. Ve výzkumné části je dále uvedena metodika práce, zejména pak popis sběru a zpracování dat. Posléze jsou vyhodnoceny výsledky zjištění vyplývajících z rozhovorů.

Když jsem si zvolila dané téma, v podstatě jsem neměla ponětí, co ani jeden z pojmů znamená. O to víc mě však dané téma zaujalo a chtěla jsem se o něm dozvědět víc. Domnívám se, že profese romského poradce je velmi zajímavá, nevšední a důležitá činnost, o které se však ve společnosti příliš neví. Nebo alespoň mně to tak připadá díky častým dotazům okolí na mou práci, a co to vlastně znamená. Díky tomuto faktu pro mne psaní práce a zejména pak provádění rozhovorů bylo velice zajímavé, protože jsem zkoumala něco, co „nikdo“ nezná. Co se týče pojmu komunitního plánování, byl mi posléze vysvětlen i během vyučování ve škole.

Co se týče romského poradce, jedná se o člověka, který se snaží napomáhat integraci Romů do většinové společnosti a usnadňuje komunikaci mezi romskou minoritou a většinou. V České Republice je přijímání romské komunity diskutabilní téma a stále se zde vyskytuje značné množství rasistických postojů vůči Romům a romský poradce by měl mimo jiné také usnadnit přijetí Romů většinovou společností. Nicméně i tak se spousta lidí staví k této instituci záporně a považuje ji jen jako další „výhodu“ pro romské spoluobčany. Soužití Romů a většinové společnosti není ideální ani bezproblémové, v každodenním životě se na obou stranách objevují předsudky, neporozumění, nedůvěra a výjimkou není ani diskriminační chování a projevy nenávistného chování.

Pojem komunitního plánování je vymezen zejména jako snaha o zajištění dostupnosti potřebných sociálních služeb v dané oblasti. Základem dobrého komunitního plánování je spolupráce mezi zadavateli, poskytovateli a uživateli sociálních služeb. Díky této spolupráci lze zajistit služby, které jsou v dané lokalitě skutečně potřebné a naopak zamezit vzniku služeb nadbytečných, čímž se dá ušetřit spoustu finančních i jiných prostředků.

Psaní teoretické práce mi dělalo trochu problém, jelikož jsem nemohla najít žádné zdroje k dané problematice. O komunitním plánování bylo zdrojů dost a daly se najít i zdroje aktuální. Ovšem co se týče romského poradce, bylo téměř nemožné něco zjistit. Neuspěla jsem ani v hledání v zahraničních zdrojích.

Naopak ve výzkumné části mě opravdu bavilo provádění rozhovorů. Dozvěděla jsem se nové zajímavé informace a postřehy a všichni informanti, se kterými jsem rozhovor prováděla, byli velice milí a vstřícní lidé a hezky jsem si s nimi popovídala i mimo rozhovor.

1. Teoretická část

1.1 Komunitní plánování

Komunitní plánování je metoda, díky níž jednotlivá území, jako jsou například obce nebo kraje, mohou plánovat sociální služby tak, aby odpovídaly místním specifickým i potřebám občanů daného území a pomohly jim řešit nepříznivé životní situace (Gojová, 2006). Principem komunitního plánování je tedy porovnávání existující nabídky sociálních služeb se zjištěnými potřebami potenciálních uživatelů služeb. Výsledek tohoto srovnání složí jako jeden z klíčových podkladů pro zformulování priorit v oblasti sociálních služeb (MPSV, 2012). Komunitní plánování je také (zejména v zahraničí) popisováno jako analýza sociálních podmínek, politik a služeb, stanovení cílů a priorit potencionálních klientů, návrh servisních programů, mobilizace příslušných zdrojů a implementace a hodnocení stávajících služeb a programů (Weil, 2014). Do komunitního plánování by měli být zapojeni všichni, kterých se zpracovávaná oblast týká, aby bylo dosaženo výsledku, který je přijat a podporován většinou účastníků. Proto je velmi důležitá spolupráce a partnerství mezi všemi účastníky plánování, kteří tvoří tzv. triádu složenou ze zadavatelů (veřejná správa), poskytovatelů sociálních služeb a uživatelů sociálních služeb (Šťastná, 2016).

Nejdůležitějšími účastníky komunitního plánování jsou uživatelé, neboli lidé v nepříznivé nebo tíživé sociální situaci, kteří služby využívají a kterým jsou tyto služby určeny. Pro plánování sociálních služeb je jejich názor nepostradatelný, neboť oni sami nejlépe určí, které služby vnímají jako nejlepší a nejdůležitější, vyjádří své potřeby a zájmy a spolupodílejí se tak na utváření podoby sociálních služeb (Müllerová, 2005). Dalšími účastníky komunitního plánování jsou poskytovatelé sociálních služeb, kteří nabízejí služby, bez ohledu na to, zda se jedná například o nestátní neziskové organizace, organizace zřízené obcí nebo krajem, příp. státem. Poskytovatelé se v problematice sociálních služeb dobře orientují a předpokládá se, že jsou experty na problematiku skupin, s nimiž pracují, tudíž znají stávající poptávku po službách a dokáží předpokládat i budoucí trendy (Matoušek, 2011). Mezi zadavatele sociálních služeb patří zejména obce a kraje. Vstupují do procesu jako aktivní účastníci a jsou odpovědní za zajištění sociálních služeb na příslušném území. Ve většině případů jsou garanty a financují realizaci výstupů

komunitního plánování a proto je podpora komunitního plánování ze strany obce a jejích politických reprezentantů nejzákladnější podmínkou pro jeho uskutečňování (Müllerová, 2005). Mezi účastníky komunitního plánování lze počítat i veřejnost, čímž jsou myšleni všichni ostatní zájemci, kterým nejsou sociální služby a jejich fungování a poskytování lhostejné a jsou schopni aktivně přispět k vytvoření plánu nebo jeho realizaci. Společnost může být užitečná například překládáním námětů a připomínek, nebo lze pomocí zapojení veřejnosti získat podporu mezi občany i zastupiteli (Teuschelová, 2005).

1.1.1 Principy KPSS

Jak již bylo řečeno, komunitní plánování sociálních služeb funguje na principu triády složené ze zadavatelů, poskytovatelů a uživatelů. Aby bylo docíleno efektivních plánů, musí se procesu plánování zúčastnit zástupci všech těchto stran. Bez zapojení všech nikdy nedojde ke skutečnému komunitnímu plánování (Pilát, 2015).

Pro proces komunitního plánování je nezbytné, aby fungoval na principu rovnosti. To znamená, že každý by měl mít právo starat se o věci veřejné a společné. Je tedy podporována aktivita občanů s rozhodováním na úřadě (Hruška et al., 2014). Dále by každý měl mít právo se vyjádřit a mluvit. Tímto je myšlena legitimace mluvit za sebe samotného i bez pověření, funkce či mandátu od zájmové skupiny (Skřičková ed., 2009). V neposlední řadě nesmí být nikdo diskriminován a vylučován. Je důležité zajistit všem účastníkům rovnost postavení a hlasu v průběhu všech jednání, jelikož potřeby a cíle všech účastníků by měly mít stejnou váhu (Vasková a Žezula, 2002).

Informace o průběhu plánování by měly být veřejné a snadno dostupné a veškerá jednání musí být otevřená. Je nezbytné zajistit rovný přístup k informacím uvnitř řídicí struktury a zajistit způsob předávání informací veřejnosti (Müllerová, 2005). Pravidelné předávání informací, vytváří možnost očekávat relevantní připomínky a podněty. Je nutné stanovit, jak bude možné vznášet připomínky a jak bude s připomínkami nakládáno (Skřičková ed., 2009).

Průběh procesu komunitního plánování by měl být stejně důležitý a přínosný jako jeho konečný stav (Pilát, 2015). Strany se společně dohodnou na prioritách, čím se budou zabývat nejdříve a čím až později. Proces je tedy důležité realizovat takovým způsobem, aby byla zachována jeho kontinuita (Müllerová, 2005).

Komunitní plánování sociálních služeb musí vždy dbát na uskutečnitelný kompromis. Je třeba brát ohled na to, co účastníci chtějí a co je zároveň možné z hlediska materiálních, finančních a lidských zdrojů realizovat. Výsledkem komunitního plánování je kompromis mezi cíli zadavatelů, poskytovatelů a uživatelů (Pilát, 2015).

Komunitní plánování je cyklický proces, který by se měl vždy v předem stanoveném čase zopakovat (Hruška et al., 2014). Jeden cyklus je tvořen celkem třemi fázemi. První fází je tzv. úvodní fáze, ve které pomocí situační analýzy dochází ke zmapování současné situace a možných zdrojů. Ve druhé fázi probíhá příprava strategické části komunitního plánu. V poslední fázi je uskutečněna zejména realizaci komunitního plánu a jeho hodnocení (Oriniaková a Rosecký, 2007). Výsledkem komunitního plánování je tzv. komunitní plán, který je dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách definován takto: *„plánem rozvoje sociálních služeb je výsledek procesu aktivního zjišťování potřeb osob ve stanoveném území a hledání způsobů jejich uspokojování s využitím dostupných zdrojů, jehož obsahem je popis způsobu zpracování plánu, popis a analýza existujících zdrojů a potřeb osob, kterým jsou sociální služby určeny, včetně ekonomického vyhodnocení, strategie zajišťování a rozvoje sociálních služeb, povinnosti zúčastněných subjektů, způsob sledování a vyhodnocování plnění plánu a způsob, jakým lze provést změny v poskytování sociálních služeb.“*

1.1.2 Cíle a přínosy KPSS

Hlavními cíli komunitního plánování sociálních služeb je zejména zvětšování sociální soudružnosti komunity a zvýšení dostupnosti a kvality sociálních služeb pro všechny občany daného území. Komunitní plánování podporuje sociální začleňování a snaží se předcházet sociálnímu vyloučení jednotlivců i skupin (Pilát, 2015). Díky komunitnímu plánování tedy dochází k rovnoměrnému poskytování sociálních služeb a občanské vybavenosti, čímž je zajištěna podpora sociální spravedlnosti (Heywood, 2011).

Významný přínos má komunitní plánování v oblasti efektivního využívání zdrojů. V ideálním případě jsou finanční prostředky vydávány pouze na služby, které jsou v dané lokalitě opravdu potřebné a budou občany skutečně využívány (Pilát, 2015). Díky komunitnímu plánování dochází i k získávání finanční podpory na rozvoj sociálních služeb z Evropského sociálního fondu (Šťastná, 2016).

Komunitní plánování propojuje aktivitu a potřeby občanů s rozhodovacím procesem plánování. Vzniká tak prostor pro komunikaci občanů, čímž je přispíváno k rozvoji lokální demokracie (Diváková, 2017). Je kladen velký důraz na odpovědnost představitelů obce vůči občanům tak, aby výsledné rozhodnutí reagovalo na přání a potřeby občanů a tudíž bylo občany kladně přijímáno (Hruška 2014). Během procesu komunitního plánování dochází k posílení vazeb občanů k obci spolu se zvýšením zájmu o věci veřejné (Šťastná, 2016). Obyvatelé mají možnost se setkávat se zástupci samosprávy a ovlivňovat její činnost. Zároveň toto setkávání přispívá k pochopení složitosti problémů občanů. Všichni zúčastnění se podílejí na rozhodování o podobě služeb, výsledkem je pocit spoluzodpovědnosti občanů za výsledek procesu plánování (Diváková, 2017). Zadavatelé získávají zpětnou vazbu přímo od uživatelů služeb (Hruška 2014).

1.2 Sociální práce s Romy

Sociální práce je podle Matouška (2008, s. 200-201) „*společenskovední disciplína i oblast praktické činnosti, jejichž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů.*“ V sociální práci je kladen velký důraz na užívání individuálního přístupu, který zohledňuje specifika daného klienta, což v sociální práci s romskou minoritou nabývá nový rozměr a to v tom smyslu, že nelze zobecňovat specifika minority na člověka jako individuum (Kajanová, 2017b).

Stěžejní metodou využívanou pro práci s romskou minoritou je terénní sociální práce (Kajanová, 2017b). Tato metoda je často využívána a při plnění role romského poradce. Terénní sociální pracovník napomáhá ke zlepšení sociální situace přímo v cílové komunitě, aby se zabránilo jejich sociálnímu vyloučení a zvýšila se jejich schopnost podílet se na aktivitách běžných pro ostatní občany. Program terénní sociální práce

podporuje Rada vlády ČR pro záležitosti romské komunity prostřednictvím územních samospráv (Vláda ČR, 2018).

Pokud chce sociální pracovník dobře pracovat s romskou komunitou, musí mít dostatečné systematické znalosti o romské menšině (Navrátil, 2003). Je třeba dobře se orientovat v romských hodnotách, normách a tradicích. Aby pracovník dosáhl očekávaných výsledků a podařilo se mu začlenit jednotlivé romské rodiny do společnosti, musí znát jejich kulturu, legislativní systém společnosti i stereotypy (Urban, 2015). Kajanová (2017a) ovšem tento názor poněkud vyvrací a uvádí, že přílišný etnizující přístup může sociální práci spíše uškodit a zdůrazňuje, že komunikace s romským klientem musí být především věcná a srozumitelná, nikoliv nutně etnicky specifická.

Nejdůležitějšími přístupy používanými v sociální práci s klienty z vyloučených lokalit, které z velké části tvoří právě Romové, patří antiopresivní přístup, ekologická perspektiva a komunitní sociální práce (Navrátil, 2003). Antiopresivní přístup, jinými slovy také antidiskriminující, je namířen proti znevýhodňování a utlačování a zaměřuje se na sebereflexi sociálního pracovníka v oblasti předsudků. Základními znaky antiopresivního přístupu jsou spravedlnost, rovnost a spoluúčast (Kajanová, 2017b). Ekologická perspektiva se zaměřuje zejména na klientovo přirozené prostředí. Základním východiskem je, že pro přežití organismu a prostředí je nezbytná jejich interakce a provázanost. Cílem sociální práce z hlediska ekologické perspektivy je podporovat růst a rozvoj adaptivní kapacity lidí, odstraňovat bariéry v prostředí a zlepšovat schopnost prostředí odpovídat na potřeby lidí (Navrátil, 2003). Komunitní sociální práce je blíže popsána v kapitole níže.

1.3 Komunitní práce s Romy

Komunitní práce jako taková je definována jako dlouhodobě působící metoda sociální práce, jejímž subjektem je komunita (skupina) lidí, která se dlouhodobě potýká s nepříznivou nebo znevýhodněnou životní či sociální situací. Cílem komunitní práce je tedy posílit schopnost této komunity (skupiny) zvládat jejich obtížnou situaci (Žurovcová et al., 2015). Komunitní práce s Romy má kategorickou formu, což znamená komunitní práce se specifickými skupinami. Hlavními úkoly v komunitní práci s Romy jsou podpora Romů v procesu emancipace cestou samoorganizace a vytvoření mostu k okolnímu

prostředí a společnosti. Komunitní pracovník poskytuje podporu v kategorii organizační, strategické, vzdělávací a facilitaci (Schuringa, 2007).

Charakteristickými znaky komunitní práce s Romy jsou zplnomocnění, multidimenzionální přístup, inkluze, udržitelnost, a vytváření podmínek pro rozvoj hnutí. Zplnomocněním se rozumí uvědomění si svých kvalit a silných stránek a díky tomu si vyzkoušet řešit své vlastní problémy. Romům toto napomáhá zjistit, co je potřeba ke změně jejich životních podmínek a začínají se sami organizovat (Schuringa, 2007). Multidimenzionální přístup vychází ze snahy řešit problém sociálního vyloučení z více problémových aspektů zároveň. Řešení romských problémů je efektivní pouze ve spolupráci s okolním obyvatelstvem, úřady a institucemi (Urban, 2015). Díky inkluzi je podporován kontakt s ostatními skupinami populace, aby práce s Romy měla smysl. Udržitelností se rozumí dlouhodobý proces, jehož cílem je vytvořit mobilizovanou komunitu, která je schopna vyřešit si své problémy nezávisle. Je potřeba poskytovat takové služby, aby byla komunita pro příště na externí pomoci nezávislá. Je nutné podporovat snahy, jež vedou k dlouhodobější změně a usilovat o rozvoj dobrých vzájemných vztahů a důvěry. Posledním znakem je vytváření podmínek pro rozvoj hnutí, což znamená vzájemné propojení místních romských organizací (Schuringa, 2007).

Při práci s touto cílovou skupinou je nutné zohledňovat nejen jednotlivé Romy samotné, ale i jejich sociální prostředí, které nám často o jejich situaci mnoho vypovídá. Největší význam má toto v sociálně vyloučené lokalitě, kde jsou omezené prostředky a možnosti a tudíž se ve větší míře vyskytují sociálněpatologické jevy (Urban, 2015). Užití komunitní sociální práce s romskou minoritou je vhodné v některých sociálně exkludovaných lokalitách, které jsou v rámci obyvatelstva homogenní. V opačném případě, kdy je skupina obyvatel heterogenní, není tento přístup vhodný a může být dokonce kontraproduktivní (Kajanová, 2017b).

1.4 Romský poradce

Politiku týkající se integrace Romů v České republice lze rozdělit do tří základních úrovní, a sice úroveň centrální, krajskou a lokální (Vláda ČR, 2019). Centrální úroveň je v podstatě Úřad vlády ČR, který pro tyto účely zřizuje Radu vlády pro záležitosti romské menšiny a Radu vlády pro národnostní menšiny (Vláda ČR, 2018). Obě tyto rady řídí a

zajišťují institucionální provázanost mezi jednotlivými aktéry romské integrace a přispívají k rozvoji romské kultury a jazyka (Vláda ČR, 2019). Politiku integrace Romů na krajské úrovni tvoří krajsí koordinátoři pro záležitosti romské menšiny, jejichž pozice je zakotvena zákonem č. 129/2000 Sb., zákon o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů, kde § 67 odst. 1 písm. f) přímo udává kraji povinnost funkci krajského koordinátora pro romské záležitosti zřídit (Vláda ČR, 2019). Tato instituce je zřízena Radou vlády pro záležitosti romské menšiny. Prostřednictvím koordinátorů pro romské záležitosti získává stát významnou zpětnou vazbu a informace o situaci v krajích co se týče otázky situace romské menšiny (Vláda ČR, 2018). Mezi hlavní činnosti krajského koordinátora patří například metodická, analytická nebo koordinační činnost (Vláda ČR, 2019). Koordinátoři mimo jiné provádějí také vzdělávací akce, jako jsou například přednášky a semináře, pro romské poradce, terénní pracovníky a dalších aktéry integrace Romů v příslušném kraji (Vláda ČR, 2018). Poslední úrovní této politiky je tzv. lokální úroveň, kterou tvoří především romští poradci v obcích s rozšířenou působností a terénní sociální pracovníci, ať už jsou zaměstnanci obcí či jejich příspěvkových organizací, nebo zaměstnanci nestátních neziskových organizací (Vláda ČR, 2019).

Instituce romského poradce byla zřízena vládním usnesením z roku 1997. Institut romského poradce slouží zejména k integraci romských komunit a jako mediátor mezi romskou komunitou a většinou. Romští poradci jsou zpravidla zařazeni do organizační struktury obcí s rozšířenou působností (Úřad vlády ČR, 2009). Romští poradci obecně urychlují proces integrace Romů. Podle průzkumu z roku 2002 94 % poradců považuje svou práci za důležitou a z toho 50 % dokonce za velmi důležitou. Nejčastěji prováděnými aktivitami poradců jsou navštěvování romských rodin v terénu, pomoc při řešení bytových problémů a pomoc s vyplňováním formulářů k různým žádostem. Dále se velmi často vyskytuje pomoc při řešení školních problémů a poradenství v nejrůznějších právních otázkách (institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002).

Převážná většina pracovníků vykonává agendu romského poradce v rámci kumulované funkce, jejíž úvazek je zpravidla velmi nízký (Vláda ČR, 2018). Podle údajů krajských koordinátorů byla agenda romských poradců v roce 2018 zajišťována ve 144 ORP z celkového počtu 205 ORP v ČR, přičemž průměrná výše jejich úvazku dosahovala hodnoty 0,22 (Vláda ČR, 2019). Výše úvazku bývá určena s ohledem na počet Romů ve spádové oblasti obce s rozšířenou působností a podílem sociálně vyloučených romských domácností z tohoto počtu. Důležitou roli hrají také charakter životní situace Romů a

jejich potřeby spolu s dostupnými zdroji podpory při řešení záležitostí Romů (např. do jaké míry je ve spádové oblasti rozvinutá síť sociálních služeb, občanská vybavenost lokalit). Vliv mají také rizika ohrožující situaci Romů, např. postoj místních obyvatel k Romům (Úřad vlády ČR, 2009). Tyto velmi nízké úvazky vznikají zejména v důsledku nesystematického financování pozice a její neukotvenosti v zákoně, jelikož zákon nestanovuje povinnost ORP zřídit pozici romského poradce a jeho agenda je tudíž často svěřena do gesce celého odboru či oddělení obecního úřadu, případně je k účelu splnění zákonné povinnosti určena osoba, které je vyčleněna právě tato minimální část úvazku na řešení romské problematiky (Vláda ČR, 2019). V důsledku toho, že ORP stále nezřizují pozice romského poradce je narušena hierarchie institucionálního zabezpečení romské integrace, což znamená, že krajsí koordinátoři nemají koho metodicky vést a naopak terénní pracovníci v lokalitách se nemají při své činnosti na koho obracet (Vláda ČR, 2018). Tento problém by tedy měl být hlavní výzvou pro Úřad vlády ČR, který by měl iniciovat explicitní ukotvení pozice romského poradce v zákoně (Vláda ČR, 2019).

1.4.1 Činnosti romského poradce

V první řadě romští poradci průběžně aktivně vyhledávají ohrožené skupiny příslušníků romských komunit žijící v sociálně vyloučených romských lokalitách. Největší pozornost je věnována romským dětem, u nichž je ohrožen zdravý vývoj v důsledku ohrožení kriminalitou a dalšími společensky rizikovými jevy (Úřad vlády ČR, 2009).

Dále je důležité vytvářet střednědobé plány rozvoje sociálních služeb díky nimž je zajišťována dostupnost sociálních služeb a vzdělávacích programů ke stabilizaci socioekonomické situace sociálně vyloučených Romů. Dále jsou tvořeny programy ke zlepšení zdravotního stavu, bytové situace a bezpečnosti romských komunit. Podporovat naplňování práv příslušníků romských komunit ve své spádové oblasti (Úřad vlády ČR, 2009).

Monitoruje se přístup nízkopříjmových romských domácností k bydlení a zajišťuje se dostupnost sociálních forem bydlení pro tyto domácnosti. V důsledku toho se průběžně vytvářejí obecní vyhlášky k systému přidělování obecních bytů, které obsahují nediskriminující, transparentní a spravedlivé podmínky přístupu občanů k obecnímu bydlení. Zároveň je důležité včasně předcházet ztrátě bydlení u romských nájemců v důsledku vzniku dluhů na nájmu u obecních bytů (Úřad vlády ČR, 2009).

Ve spolupráci s úřady práce je podporován rozvoj lokálního pracovního trhu. Rozvíjí se sociální podnikání ve spádové oblasti a umožňuje se tak sociálním podnikům zaměstnávajícím osoby znevýhodněné na trhu práce přístup k veřejným zakázkám obce (Úřad vlády ČR, 2009).

Ve spolupráci s Policií ČR vyhodnocují bezpečnostní rizika ve vztahu k romským komunitám v souvislosti s působením pravicových extremistů ve spádové oblasti a s výskytem kriminality a dalších rizikových forem chování v sociálně vyloučených romských lokalitách. Je nezbytné vytvářet lokální strategie ke zlepšení bezpečnostní situace místních romských komunit a rozvíjet síť programů k eliminaci bezpečnostních rizik (Úřad vlády ČR, 2009).

2. Cíl práce a výzkumná otázka

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem práce je analyzovat roli romského poradce v procesu komunitního plánování.

2.2 Výzkumná otázka

Výzkumná otázka práce zní: Jaká je role romského poradce v procesu komunitního plánování?

3. Metodika

3.1 strategie výzkumu

Vzhledem k tématu byl pro práci zvolen kvalitativní typ výzkumu. Kvalitativní výzkum se na rozdíl od kvantitativního zabývá hlubším zkoumáním dané problematiky a nevychází ze statistického hodnocení a matematických postupů (Hendl, 2016). Jedná se zejména o analýzu údajů získaných prostřednictvím rozhovorů, pozorování a studiem pramenů (Pána a Somr, 2007). Kvalitativní výzkum je navržen tak, aby prozkoumal lidské prvky daného tématu, přičemž díky specifickým kvalitativním metodám je možné zkoumat, jak jednotlivci vidí a prožívají svět (Given, 2008). Vzhledem k tomu, že se jedná o práci s kvalitativním výzkumem, nebyly zde stanoveny žádné hypotézy. Hypotézy se předem stanovují pouze u kvantitativního výzkumu, během kvalitativního výzkumu však může dojít ke vzniku nových hypotéz pro následující kvantitativní výzkum (Švaříček, 2014).

Pro výzkum byla použita metoda dotazování a jako technika byl zvolen polostrukturovaný rozhovor. Dotazování je nejčastější způsob sběru informací a to zejména pro výzkumy ve společenských vědách. Mezi jeho techniky patří rozhovor, dotazník a případně anketa (Reichel, 2009). Účelem rozhovoru je získat potřebné informace pomocí procesu interkomunikace (Murdza, 2010). Zatímco dotazníky poskytují prostor pro odpovědi „ano“ a „ne“, rozhovory umožňují hlubší a plnější pochopení postojů informanta. Zabírají sice více času a jsou složitější, ale poskytují informace, které za použití dotazníku nelze získat (Vyhmeister, 2014). Polostrukturovaný rozhovor se vyznačuje tím, že otázky nebo tématické okruhy, kterých se držíme, jsou předem připraveny, ale poskytuje nám možnost pokládat případné doplňující otázky (Reichel, 2009).

3.2 Výzkumný soubor

Výběr informantů byl zcela záměrný, osloveni byli pouze romští poradci Jihočeského kraje. Jako technika záměrného výběru byla zvolena technika sněhové koule (snowballing), kdy jsou osloveni informanti splňující daná kritéria a na základě jejich doporučení jsou postupně oslovováni další osoby (Vojtíšek, 2012). Já jsem oslovila krajského koordinátora romských poradců, který mi dal kontakty na romské poradce v Jihočeském kraji.

Rozhovor jsem provedla s celkem pěti romskými poradci Jihočeského kraje, na které jsem dostala kontakt od krajského koordinátora romských poradců. Ačkoliv jsem dostala kontakt na více poradců, bohužel jsem se setkala s tím, že na mou prosbu nereagovali, nebo rozhovor odmítli. Rozhovory byly provedeny v březnu a dubnu roku 2019.

3.3 Etika výzkumu

Nejdůležitějšími etickými zásadami výzkumné práce jsou dobrovolná účast subjektů ve výzkumu, informování o výzkumu, poučený souhlas, neublížení, požadování pouze takových informací, které nejsou v rozporu s etikou a zachování důvěrnosti informací o účastnících výzkumu (anonymita) (Linderová et al., 2016). V práci byl kladen důraz zejména na anonymitu, nejsou zde uvedeny žádná jména a názvy obcí či pracovišť. Pro větší anonymitu jsem se rozhodla neuvádět ani pohlaví informantů, jelikož pro výzkum je nepodstatné a mohlo by naopak posloužit k dohledávání pracovníků. Dále byl informantům předložen informovaný souhlas, kde byli seznámeni s výzkumem, zachováním anonymity, možností kdykoliv odstoupit a souhlasem k nahrávání rozhovoru na diktafon.

3.4 Zpracování dat

Pro vyhodnocení dat získaných z rozhovorů byly použity prvky zakotvené teorie, jimiž jsou otevřené kódování, axiální kódování a selektivní kódování. V první řadě byla užitá metoda otevřeného kódování. Otevřené kódování je jedním ze způsobů, jak zacházet s textovým materiálem, při kterém dochází k odhalování hlavních témat v textu, jimž se přiřazuje označení. Smyslem otevřeného kódování je soupis širších kategorií u jednotlivých informantů, které tvoří tematicky podobné body, tzv. kódy (Hendl, 2016). Následně byly vyhledávány vztahy (tzv. osy) mezi jednotlivými kódy za pomoci axiálního kódování. Obecně je axiální kódování soubor postupů, pomocí nichž jsou údaje po otevřeném kódování znovu uspořádány novým způsobem prostřednictvím vytváření spojení mezi kategoriemi a jejich subkategoriemi (Hájek, 2014).

4 Výsledky

Jelikož odpovědi všech informantů se z velké části shodují a rozhovor má pouze pět základních otázek, rozhodla jsem se jednotlivé otázky postupně rozebrat. U každé otázky jsou vytvořeny příslušné kategorie, které jsou blíže definovány danými kódy. Největší a snad jediný podstatný rozdíl mezi odpověďmi jednotlivých informantů jsem shledala pouze ve výši úvazku, ve kterém informanti funkci romského poradce vykonávají. Od tohoto rozdílu se dále odvíjejí níže popsané nepatrné odchylky v odpovědích. Ve většině případů jsem se setkala spíše s menšími či dokonce nepatrnými úvazky tohoto institutu.

V následující tabulce jsou označeni jednotliví informanti definováni výší úvazku, ve které funkci romského poradce vykonávají. Toto označení je následně užito v dalším zpracování výsledků.

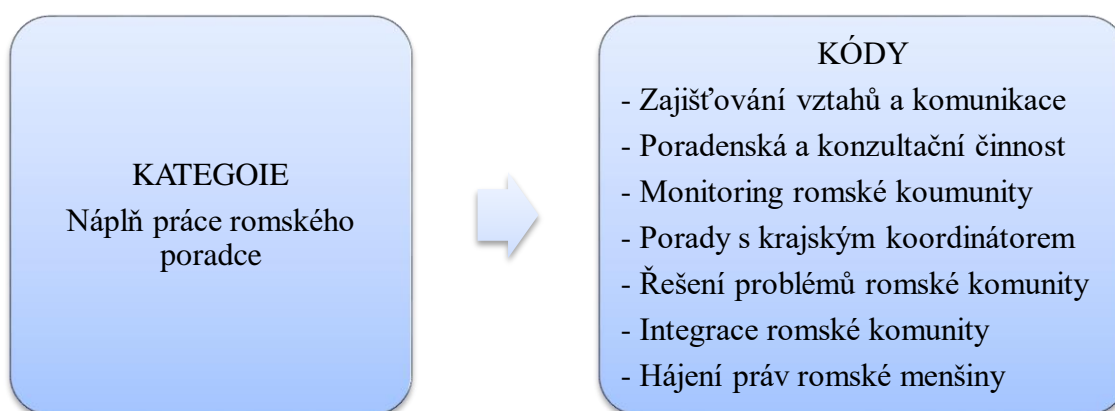
Tabulka č. 1: Výše úvazku romských poradců

Informant	Výše úvazku
I1	0,2
I2	0,5
I3	0,1
I4	0,01
I5	0,1

Zdroj – Vlastní výzkum, 2019

1. Otázka: Jaká je náplň Vaší práce coby romského poradce?

Schéma č. 1 – Náplň práce romského poradce

Zdroj – Vlastní výzkum, 2019

Na tuto otázku bylo odpovídáno v podstatě stejně, jelikož náplň práce romského poradce je vždy stejná bez závislosti na velikosti úvazku, ve kterém je vykonávána. Hlavní náplní práce romského poradce, jak popsali všichni informanti (I1 – I5), je zejména zajišťování komunikace a dalších vztahů romské komunity na území regionu s orgány správy, samosprávy a jinými orgány a organizacemi. Dále všichni informanti uvádějí poradenskou a konzultační činnost, hájení práv romské menšiny a pomoc při řešení zásadních problémů romských komunit, přičemž I1, I2, I3 a I5 tyto problémy blíže specifikují do oblasti občanského soužití, zaměstnanosti, vzdělávání, bydlení a pomoci při uplatňování nároku na dávky hmotné nouze a jiné. I1, I2 a I5 dále uvádějí, že se pravidelně zúčastňují porad s krajským koordinátorem pro romské záležitosti. Mezi další náplň práce romského poradce patří také monitoring romské komunity, jak v rozhovoru sdělili I1, I2, I3 a I5. I1, I2 a I5 tento monitoring blíže specifikují jako zjišťování počtu romských komunit a jejich členů, sociální šetření v romských rodinách, depistáže a terénní sociální práci v rámci romské komunity. I2 a I3 jako důležitou součást své agendy uvádějí také pomoc při integraci romské komunity do společnosti v daném ORP. V rámci začleňování romské komunity pak I3 uvádí tvorbu návrhů příslušných opatření směřujících ke včlenění romských komunit do sociálních vazeb měst a obcí.

Další kategorií této otázky je tzv. kumulace funkce romského poradce. S tímto jsem se setkala u všech informantů, jelikož ani jeden nevykonává agendu romského poradce na celý úvazek a má ji spojenou s dalšími různými funkcemi. Pro větší přehlednost jsem vytvořila tabulku, kde je znázorněno, jaké další funkce jednotliví poradci vykonávají. I5 v souvislosti s tímto faktem uvádí, že se činnost romského poradce hodně prolíná s klasickou sociální prací „*Hodně se mi role romského poradce prolíná s rolí sociálního pracovníka, kdy nemám úplně jasně vymezenou hranici co je sociální práce a co už spadá vyloženě do romského poradenství*“.

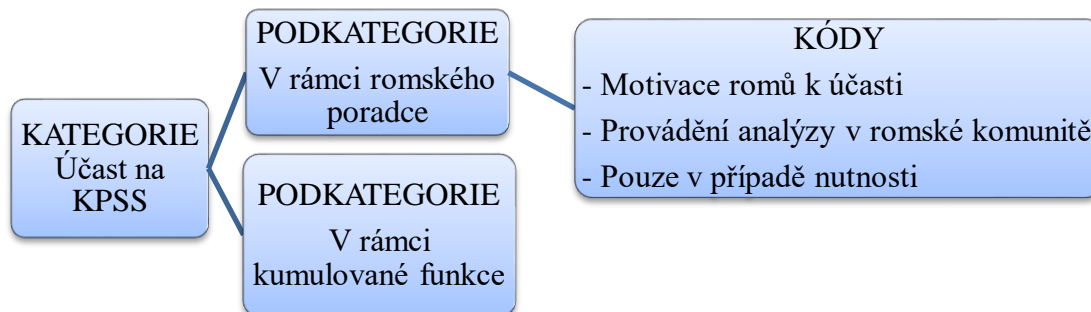
Tabulka č. 2: Kumulované funkce romských poradců

Romský poradce	Kumulovaná funkce
I1	Terénní sociální pracovník se zaměřením na romskou komunitu, protidrogový koordinátor
I2	Protidrogový koordinátor
I3	Referent komunitního plánování, protidrogový koordinátor
I4	Kurátor pro děti a mládež, protidrogový koordinátor
I5	Terénní sociální pracovník

Zdroj – Vlastní výzkum, 2019

2. Otázka: Podílíte se na komunitním plánování? Pokud ano, v jaké roli (zda zastupujete romskou komunitu apod.)

Schéma č. 2: Účast na KPSS

Zdroj – Vlastní výzkum, 2019

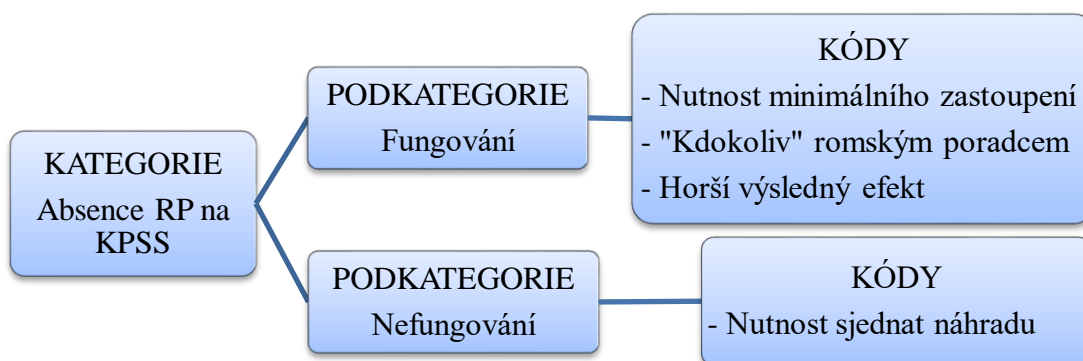
Komunitního plánování se zúčastňují všichni informanti, avšak většina z nich se ho zúčastňuje na základě jejich kumulované funkce popsané v tabulce č. 2 uvedené výše. Pouze I1 a I2 uvádějí, že se komunitního plánování zúčastňují mimo jiné v roli romského poradce. Oproti tomu I4 a I5 uvádějí, že v případě, že by nastal zásadní problém v rámci romské komunity, bylo by zastupování této komunity v rámci KPSS coby romských poradců samozřejmě v jejich kompetenci. I1, I3 a I5 dále uvedli, že v rámci komunitního plánování zastupují osoby v nepříznivé životní situaci, mezi které Romové často patří. I2, který má úvazek romského poradce nejvyšší, uvedl, že v rámci komunitního plánování má prostor řešit problematiku přímo této menšiny. Na základě toho pak provádí různé analýzy podstatné pro KPSS přímo v romské komunitě. I1 uvádí, že v rámci komunitního plánování se snaží motivovat místní Romy, aby se komunitního plánování přímo účastnili.

3. otázka: V případě, že se na plánování nepodílíte, myslíte si, že by bylo potřeba se do tohoto procesu zapojit?

Jelikož se všichni respondenti plánování zúčastňují a svým způsobem romskou komunitu zastupují, na tuto otázku odpovídáno nebylo.

4. Otázka: V případě, že byste se na KPSS nepodíleli, myslíte si, že by měl kdo romskou komunitu zastoupit?

Schéma č. 3: Absence romského poradce na KPSS

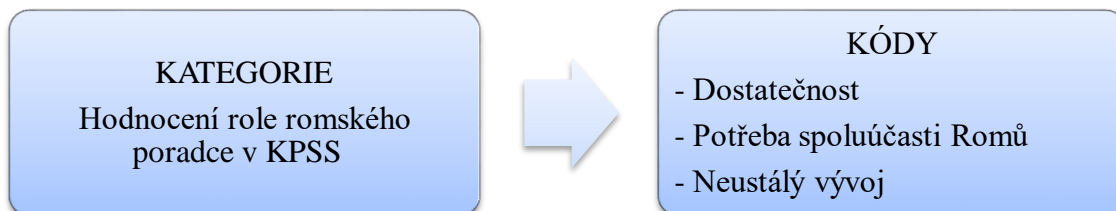

Zdroj – Vlastní výzkum, 2019

U této otázky se informanti shodují, že je důležité, aby romská komunita měla v případě potřeby své zastoupení. I4 a I5 se však domnívají, že bez romského poradce by komunita náležitě zastoupení neměla a bylo by tedy důležité, někoho na zastupování Romů sjednat. Oproti tomu I1, I2 a I3 se domnívají, že by to určitým způsobem fungovalo i bez romského poradce. I1 uvádí, že romská komunita musí být vždy při komunitním plánování nějakým způsobem zastoupena a to i za předpokladu nepřítomnosti romského poradce a opět podotýká, že nejlepší by pro komunitní plánování byla účast zástupců z řad romské komunity a I3 tvrdí, že každý, kdo se podílí na tvorbě komunitního plánu a poskytuje např. sociální poradenství, může být v rámci KPSS tzv. pasován do role romského poradce. I2 však podotýká, že ačkoliv by se KPSS bez romského poradce obešlo, jeho výsledný efekt by nebyl tolik účinný. Z odpovědí na tuto otázku mi vyplývá, že romský poradce má v komunitním plánování určitě své místo a napomáhá jej dovést do zdárného konce.

5. Otázka: Myslíte si, že je role romských poradců v komunitním plánování dostačující? Co byste případně změnil/a?

Schéma č. 4: Hodnocení role romského poradce v KPSS

Zdroj – Vlastní výzkum, 2019

I2, I3 a I4 se domnívají, že je role romských poradců v komunitním plánování dostačující, alespoň co se týče jejich území. I2 navíc podotýká, že se funkce romské poradce neustále vyvíjí a zlepšuje ve prospěch začleňování romské komunity do společnosti. Naopak u I1 a I5 se vyskytl názor, že by přece jenom bylo co zlepšit. Překvapivě se návrh na zlepšení v obou případech shoduje. I1 a I5 uvádějí, že ke zlepšení komunitního plánování v rámci romské menšiny by bylo dobré zapojení jedinců přímo z romské komunity. I1 to uvedí zcela jasně: „*Role romských poradců v komunitním plánování není zcela dostačující, jak jsem uvedla, komunitního plánování by se měli účastnit sami Romové*“. I5 se po chvíli zamyšlení k možnému zlepšení vyjadřuje takto: „*Vzhledem k tomu, že v komunitním plánování nemáme zástupce vyloženě jenom pro romskou komunitu, tak by možná bylo vhodné někoho takového sjednat. Otázkou je, koho do této role pasovat, jestli nebylo například vhodné rekrutovat nějakého příslušníka této menšiny, zmocňovat ho a dát mu možnost podílet se na komunitním plánování. Došlo by k získávání informací přímo od zdroje a zároveň by tato komunita dostala nástroj a možnosti, jak svoji situaci řešit*“.

5 Diskuse

S využitím poznatků o roli romského poradce v teoretické části práce byla provedena diskuse hlavních zjištění zrealizovaného výzkumu. Diskuse se zabývá zhodnocením informací získaných od informantů a nově zjištěných poznatků. Následně jsou jednotlivé otázky rozebrány dle mých názorů a nového obohacení znalostmi.

Výsledky výzkumu byly získány na základě kvalitativní formy výzkumu. Pro získání dat od informantů byla použita technika polostrukturovaného rozhoru, kde bylo stanoveno pět základních otázek a umožněn prostor pro případné doplnění otázek. S rozhovorem souhlasilo celkem pět informantů, kteří byli tvořeni zástupci romských poradců různých obcí s rozšířenou působností (ORP) v Jihočeském kraji. Čekala jsem větší odezvu od informantů z těchto řad, nakonec se ale informanti poskytující rozhovor v zásadních otázkách shodují, tudíž si myslím, že by zkoumaný vzorek mohl být dostačující.

Než začnu rozebírat jednotlivé otázky, ráda bych uvedla, že informanti vykonávají funkci romského poradce v různé velikosti úvazku a vykonávají činnosti spojené s touto funkcí v různém rozsahu. V některých ORP je dokonce tato instituce vykonávána pouze v teoretické rovině, protože reálně se na tomto území žádná romská komunita nenachází či případný výskyt romské minority není nijak problematický a nevyžaduje žádnou speciální péči. Nicméně je zde tato instituce zavedena, aby v případě nutnosti byla možnost okamžité pomoci a řešení problémové situace. Velikost úvazku se dle mého zjištění odvíjí od velikosti dané obce a jejího území, a velikosti romské minority v něm nacházející. Tento fakt byl zmíněn i v teoretické části, kdy podle údajů Vlády ČR (2019) získaných od krajských koordinátorů byla průměrná výše úvazku romských poradců v ČR 0,22, a díky výzkumu se mi tato skutečnost potvrdila i v praxi. Dle mého názoru je i logické, že se romská komunita soustřeďuje spíše do větších měst, než do malých obcí. Každopádně si ale myslím, že není nutné institut romského poradce v malých ORP rušit a je dobře mít jakousi pojistku pro různé nepředvídatelné situace. Poradci s minimálním úvazkem této činnosti mají své funkce kumulované s jinými, jako je třeba protidrogový koordinátor, kurátor pro děti a mládež, terénní pracovník nebo referent komunitního plánování, jak je mimo jiné uvedeno také v Souhrnné správě o stavu romské menšiny za rok 2017 vydané Vládou ČR (2018).

V první otázce je popsána pracovní náplň romských poradců. Jejich činnost se v zásadě neliší, rozdíl je však v jaké míře je tato činnost vykonávána. V podstatě se všichni informanti shodují na tvrzení, že napomáhají zejména integraci romských komunit a jako mediátor mezi romskou komunitou a většinou (Úřad vlády ČR, 2009). Jedna z informantek popsala, jak její role romského poradce probíhá teoreticky, což se shoduje i s ostatními informanty, ale také uvedla, jak tato činnost probíhá reálně: *„jednou nebo dvakrát do roka kontaktuji obce v ORP a zjišťuji stav romské komunity v rámci ORP (počty, problémové situace ..., poskytuji informace, s čím se na mě mohou obce či Romové obracet). Případně jezdím na porady s krajským romským koordinátorem. Ostatní činnosti zajišťuji jako terénní pracovnice se zaměřením na romskou komunitu.“* Z výzkumu mi dále vyplynulo, že pracují-li s informanti s romskou komunitou, je to spíše v rámci běžné sociální práce, bez ohledu na to, zda jsou či nejsou Romové, než jako romští poradci. Proto se tato funkce často kumuluje s jinou a také často s ostatními činnostmi splývá, jak uvedla další z informantek: *„Hodně se mi role romského poradce prolíná s rolí sociálního pracovníka, kdy nemám úplně jasně vymezenou hranici co je sociální práce a co už spadá vyloženě do romského poradenství“.*

Druhá otázka tvoří asi nejdůležitější otázku celé práce, zajímá se o to, jaká je role informantů, tedy romských poradců, v komunitním plánování. I v této otázce se prolíná výše úvazku romského poradce, velikost a potřebnost romské komunity. I zde je v některých případech zastoupení romské komunity spíše teoretické. Nicméně jsou na situaci zastoupení připraveni a v případě nutnosti jednat. Z odpovědí na tuto otázku jsem pochopila, že je role romského poradce v procesu komunitního plánování opravdu důležitá. Účastníci komunitního plánování jsou rozděleni na zadavatele, poskytovatele a uživatele sociálních služeb (Šťastná, 2016), přičemž romská komunita tvoří potencionální uživatele těchto služeb a jakožto uživatelská část komunitního plánování je zastoupena (ve většině případů) právě romskými poradci. V případě, že by zde byla potřebná romská komunita s řadou nepříznivých životních situací a nebyla by zde instituce romské poradce, domnívám se, že by romská komunita nebyla zastoupená dostatečně. V oblastech, kde se zabývají romskou problematikou a tudíž činnostmi romského poradce ve větší míře, mají v komunitním plánování dokonce prostor zabývat se pouze touto problematikou. Probíhá zde i různá šetření i porovnávání dat v závislosti na romskou komunitou, jak také uvádí jeden z romských poradců, jenž se této funkci věnuje ve větší míře: *„Ano, většinou se vychází právě z předešlé analýzy. Vyhodnocuje se minulý*

komunitní plán, jestli jeho cíle byly splněny, hledají se mezery, co se nepodařilo dotáhnout do konce. Něco ze starého plánu se tedy posouvá i do toho nového a reaguje se na danou problematiku. Jeden čas jsme tu měli období, kdy se sociálně vyloučené lokality chtěli vypsát a zamezit se jejich migraci a požádat, aby jim byly znemožněny dávky.“

Ve třetí otázce bylo zkoumáno, zda by bylo na místě se do komunitního plánování zapojit v případě, že by se do něj informanti nezapojovali. Jelikož se ale všichni dotázaní zapojují, nemá smysl tuto otázku více rozebírat.

Čtvrtá otázka směřuje ke zjištění, zda si dotazovaní myslí, že by měl romskou komunitu kdo zastoupit, kdyby zde nebyla instituce romského poradce. Zde se informanti shodují, že je tato funkce důležitá. Rozlišné názory však mají na to, zda by to fungovat mohlo či nikoliv. Část si myslí, že bez zastoupení romského poradce by mohla být romská komunita ztracená a zastoupení by neměla žádné. Druhá část se domnívá, že by to sice fungovat mohlo, ale stěžejní efekt by nebyl naplněn v požadované míře. Jak již bylo řečeno, pro komunitní plánování je důležité, aby v něm byly zúčastněny všechny jeho složky - zadavatelé, poskytovatelé a uživatelé (Pilát, 2015) a romská komunita, coby uživatelé sociálních služeb, by bez romských poradců, dle mého názoru, příliš velké zastoupení neměla, nebo alespoň ne jako celek.

Poslední otázka zkoumá, zda se informanti domnívají, že je role romského poradce v komunitním plánování zastoupena v dostatečné míře a zda by bylo případně co zlepšit. Dle výzkumu je patrné, že většina je se svou rolí v komunitním plánování spokojená a připadá jim dostačující. U dvou informantek se ale objevil shodný názor, že by proces komunitního plánování bylo dobré doplnit o přímou složku z řad romské komunity „Vzhledem k tomu, že v komunitním plánování nemáme zástupce vyloženě jenom pro romskou komunitu, tak by možná bylo vhodné někoho takového sjednat. Otázkou je, koho do této role pasovat, jestli nebylo například vhodné rekrutovat nějakého příslušníka této menšiny, zmocňovat ho a dát mu možnost podílet se na komunitním plánování. Došlo by k získávání informací přímo od zdroje a zároveň by tato komunita dostala nástroj a možnosti, jak svoji situaci řešit“. Tento názor mě velice zaujal, domnívám se, že by došlo k větší autenticitě v oblasti romských potřeb, požadavků a přání. Díky jejich přítomnosti by se také podpořila účast přímých uživatelů (neboli lidí v nepříznivé nebo tíživé sociální situaci) sociálních služeb na KPSS a to by pro komunitní plánování bylo velkým

přínosem, protože uživatelé, kteří sociální služby využívají a kterým jsou tyto služby určeny, jsou nejdůležitějšími účastníky komunitního plánování a jejich názor je pro komunitní plánování nepostradatelný, neboť oni sami nejlépe určí, které služby vnímají jako nejlepší a nejdůležitější, vyjádří své potřeby a zájmy a spolupodílejí se tak na utváření podoby konečné sociálních služeb (Müllerová, 2005). Také by se určitě zvýšila zpětná vazba mezi komunitou a příslušnými orgány. Otázkou ovšem zůstává, jak ke spolupráci přimět zástupce z řad romských spoluobčanů, jak také informantky uvádějí „*Role romských poradců v komunitním plánování není zcela dostačující, jak jsem uvedla, komunitního plánování by se měli účastnit sami Romové. Důležitá je jejich motivace k účasti na tomto komunitním plánování. Pravdou je, že věci jako romská poradkyně či z jiné své pozice vidím spíše z toho odborného hlediska, ze zkušenosti, důležitá je ale i zkušenost a hledisko samotných Romů*“

Z hodnocení poslední otázky mi v hlavě utkvěla myšlenka, že by bylo celkem vhodné, kdyby se někdo odvážil prozkoumat, co by bylo pro Romy dostatečně motivující, aby se dobrovolně účastnili komunitního plánování. Myslím si, že jejich dobrovolná účast by mohla přinést samá pozitiva.

Na závěr bych do diskuse uvedla celkem opačný názor k danému tématu, se kterým jsem se setkala během odborné praxe k bakalářské práci v nejmenovaném městě. Názor mi zůstal v paměti a do jisté míry mi připadal i dost zajímavý. Jedná se o to, že je instituce romského poradce do jisté míry opomíjena a k Romům se snaží přistupovat bez rozdílů. Nějaké náznaky tohoto názoru jsem zaznamenala i během výzkumu ve své práci. Myslím si, že je to také velmi zajímavý přístup, který je nediskriminující a nedělá mezi lidmi rozdíly. Sociální práce je se všemi vykonávána stejně, bez ohledu na etnikum. Ovšem Úřad vlády ČR právě tento názor vnímá jako problémový, neboť díky němu není určena jedna osoba coby romský poradce a dochází k tomu, že k výkonu této služby je určen celý odbor či oddělení obecního úřadu, který má ve své gesci sociální problematiku, a není tak zajištěna provázanost mezi Úřadem vlády ČR, krajskými koordinátory a daným ORP (Vláda ČR, 2019).

6 Závěr

V rámci teoretických poznatků o komunitním plánování a romským poradci byl proveden výzkum za účelem stanoveného cíle bakalářské práce. Na základě diskuse výsledků, byly vyvozeny závěry na předem stanovenou výzkumnou otázku.

Cílem bakalářské práce bylo analyzovat roli romského poradce v procesu komunitního plánování. Tento cíl jsem naplnila tak, že jsem díky kontaktům od krajského koordinátora romských poradců provedla rozhovory se zástupci romských poradců v Jihočeském kraji. Po provedení polostrukturovaných rozhovorů jsem ze získaných dat vytvořila závěry.

Tyto výsledky jsou podrobněji zpracované ve výzkumné části, nicméně cíl práce je vyhodnocen tak, že role romských poradců je v procesu komunitního plánování opravdu důležitá. Romští poradci zastupují v komunitním plánování romskou komunitu z nejrůznějších hledisek.

Romští poradci figurují v komunitním plánování sociálních služeb zejména jako zástupci romské komunity coby uživatelů výsledných sociálních služeb. Na základě toho hájí práva romské menšiny a napomáhají řešit tíživé životní situace této komunity. Během výzkumu jsem se však častokrát setkala tím, že romská komunita není zastupována jako celek, nýbrž jsou její jednotliví členové zastupováni v rámci osob v nepříznivé životní situaci. Toto ovšem nelze brát jako selhání na straně romských poradců, jelikož se často stává, že v rámci jednotlivých ORP se romská komunita buď nenachází, nebo je minimální a nepotřebuje mimořádné zastoupení. V důsledku toho mívají romští poradci snížené a kumulované úvazky této. Nicméně jsem přesvědčena, že v případě nutnosti jsou poradci připraveni danou komunitu plnohodnotně a náležitě zastoupit. Tohoto zastoupení by Romům, dle mého názoru, bez romských poradců nedostávalo.

Při psaní bakalářské práce jsem se dozvěděla spoustu nových informací. Než jsem začala práci psát, vůbec jsem neměla ponětí, že něco, jako je romský poradce, existuje. S tímto jsem se však nesetkala pouze u sebe ale i ve svém okolí. Psaní práce pro mne tedy bylo velkým přínosem a obohacením. Zejména provádění rozhovorů mě opravdu bavilo. Dozvěděla jsem se nové zajímavé informace a postřehy a všichni informanti, se kterými jsem prováděla rozhovor, byli velice milí a vstřícní lidé a hezky jsem si s nimi popovídala i mimo rozhovor.

Nevím, jestli má práce je dostatečně obsáhlá, ale základní informace o dané problematice obsahuje. A jelikož spoustu lidí o tomto tématu příliš neví, alespoň základ si zde může najít. Dále se domnívám, že by se práce mohla stát k podnětem k tomu, aby bylo prozkoumáno, jakým způsobem motivovat samotné Romy k účasti na komunitním plánování, která by byla dle mých zjištění velkým přínosem.

Seznam použitých zdrojů

DIVÁKOVÁ Dana. *Komunitní plánování – ML*. Institut komunitního rozvoje Purkyňova 6 Ostrava, 2017. Dostupné z www.ikor.cz/vzdelavani-ver-sprava/doc/Komunitni_planovani_ML.pdf

GIVEN, Lisa M. *The Sage encyclopedia of qualitative research methods*. Los Angeles, Calif.: Sage Publications, c2008. ISBN 978-141-2941-631.

GOJOVÁ, Alice. *Teorie a modely komunitní práce*. Ostrava: Ostravská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2006. ISBN 80-736-8154-4.

HÁJEK, Martin. *Čtenář a stroj: vybrané metody sociálněvědní analýzy textů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2014. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 9788074191619.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

HEYWOOD, Phil. *Community planning: integrating social and physical environments*. Ames, Iowa: Wiley-Blackwell, 2011. ISBN 1405198877.

HRUŠKA Lubor, Ph.D. a kol. *Studijní materiál k vzdělávacímu kurzu „Propojování plánování sociálních služeb a sociální práce“*. © ACCENDO – Centrum pro vědu a výzkum, o.p.s., 2014, Švabinského 1749/19, 702 00 Moravská Ostrava. Zpracováno ke dni 5. 11. 2014.

KAJANOVÁ, Alena. *Proč selhává sociální práce se sociálně exkludovanými*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. ISBN 978-80-7422-613-7. (a)

KAJANOVÁ, Alena. *Sociální práce s romskou komunitou*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2017. ISBN 978-80-7394-661-6. (b)

LINDEROVÁ, Ivica, Petr SCHOLZ a Michal MUNDUCH. *Úvod do metodiky výzkumu*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava, 2016. ISBN 978-80-88064-23-7.

MATOUŠEK, O. 2008. Slovník sociální práce. 2. vyd. Praha: Portál. 272 s. ISBN 97880-7367-368-0

MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0041-3.

MPVS, *Základní informace o komunitním plánování sociálních služeb.*, Ministerstvo práce a sociálních věcí. Na Poříčním právu 1/376, 128 01 Praha 2. **Poslední aktualizace:** 29.8.2012, <https://www.mpsv.cz/cs/858>

MÜLLEROVÁ Ludmila. *Průvodce procesem komunitního plánování*. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR: prosinec 2005. Dostupné z http://socialnirevue.cz/media/docs/Pruvodce_procesem_kp.pdf

MURDZA, Karol. *Sociologický výskum*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. ISBN 978-80-86708-91-1.

NAVRÁTIL, Pavel. *Romové v české společnosti: jak se nám spolu žije a jaké má naše soužití vyhlídky*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-741-8.

PÁNA, Lubomír a Miroslav SOMR. *Metodologie a metody výzkumu*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007. ISBN 978-80-86708-52-2

PILÁT, Miroslav. *Komunitní plánování sociálních služeb v současné teorii a praxi*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0932-4.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.

ROSECKÝ D., ORINIAKOVÁ, P. *Komunitní plánování sociálních služeb*. České Budějovice: Centrum pro komunitní práci, 2007. Dostupné také z http://www.socialnirevue.cz/media/docs/Rosecky_Oriniakova_Komunitni_planovani_sociálních_sluzeb.pdf

SCHURINGA, Leida. *Komunitní práce a inkluze Romů*. Ostrava: Radovan Goj, 2007.

SKŘIČKOVÁ Zuzana ed. *Metodiky pro plánování sociálních služeb*. MPSV, 11. 3. 2009. Dostupné z https://www.mpsv.cz/files/clanky/6480/Metodika_obecna.pdf,

ŠŤASTNÁ, Jaroslava. *Když se řekne komunitní práce*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3356-5.

ŠVARŤÍČEK, R. et al., 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2.vydání. Praha: Portál. 384 s. ISBN 978-80-262-0644-6

TEUSCHELOVÁ Tereza. *Návrhy kapitol pro komunitní plánování sociálních služeb v ČR, Kapitola informování a zapojování veřejnosti do procesu plánování sociálních služeb*. CpkP západní Čechy, 2005. Dostupné z http://socialnirevue.cz/media/docs/Metodiky_KPSS_2005.pdf

URBAN, David. *Sociální práce s romskými rodinami*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. ISBN 978-80-7422-457-7.

URBAN, David. *Specifika sociální práce při práci s vybranými cílovými skupinami*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2018. ISBN 978-80-7422-637-3.

Úřad vlády ČR. *Metodická příručka - Doporučená pracovní náplň romských poradců, způsob její prezentace a šíření na úroveň obcí*. Úřad vlády ČR, 2009. <https://odbor-socialni.kraj-lbc.cz/getFile/id:245025/lastUpdateDate:undefined>

VASKOVÁ, Vladana a Ondřej ŽEŽULA. *Komunitní plánování - věc veřejná: jak zjistit, co lidé opravdu chtějí? : jak zlepšit život v obci?*. Praha: Jan, 2002. ISBN 80-86552-30-6

VLÁDA ČR, 2018. Zpráva o stavu romské menšiny za rok 2017. Vlada.cz [online]. [cit. 2019-04-08]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romskekomunity/dokumenty/Zprava-o-stavu-romske-mensiny-2017.pdf>

VLÁDA ČR, 2019. Zpráva o stavu romské menšiny za rok 2018. Vlada.cz [online]. [cit. 2020-03-28]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romskekomunity/dokumenty/Zprava-o-stavu-romske-mensiny.pdf>

VOJTÍŠEK, Petr. *Výzkumné metody: Metody a techniky výzkumu a jejich aplikace v absolventských pracích vyšších odborných škol*. 1. Praha: Vyšší odborná škola sociálně právní, Praha, 2012. ISBN 978-80-905109-3-7.

VYHMEISTER, Nancy J. a Terry Dwain ROBERTSON. *Your Guide To Writing Quality Research Papers For Students Of Religion And Theology*. Third Edition. Grand Rapids, Michigan: Zondervan, [2014]. ISBN 978-031-0514-022.

WEIL, Maria. *Community Practice: Conceptual Models*. Dotisk. Routledge, 2014. ISBN 1135405581.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, část první, § 3

ŽUROVCOVÁ, Hana, Kumar VISHWANATHAN, Tomáš BÍLÝ, Michaela BENEŠOVÁ, Zuzana MAIWAELDEROVÁ a Jana KOSOVÁ. *Role sociálního pracovníka v komunitní práci*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015. Sešit sociální práce. ISBN 978-80-7421-087-7.

Seznam zkratk

ORP – obec s rozšířenou působností

KPSS – komunitní plánování sociálních služeb

RP – romský poradce

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Otázky rozhovoru

Příloha č. 2 – Informovaný souhlas

Příloha č. 1 – Otázky rozhovoru

1. Jaká je náplň Vaší práce coby romského poradce?
2. Podílíte se na komunitním plánování? Pokud ano, v jaké roli (zda zastupujete romskou komunitu apod.)
3. V případě, že se na plánování nepodílíte, myslíte si, že by bylo potřeba se do tohoto procesu zapojit? A proč?
4. V případě, že byste se na KPSS nepodíleli, myslíte si, že by měl kdo romskou komunitu zastoupit?
5. Myslíte si, že je role romských poradců v komunitním plánování dostačující? Co byste případně změnil/a?

Příloha č. 2 – Informovaný souhlas

Informovaný souhlas

Vážená paní, vážený pane,

obracím se na Vás s prosbou o spolupráci. V současné době vypracovávám závěrečnou práci, v rámci které provádím výzkum, jehož cílem je zjistit jaká je role romského poradce v procesu komunitního plánování. K tomuto cíli chci dospět pomocí krátkého rozhovoru na toto téma. Rozhovor obsahuje pět základních otázek s možností pokládat doplňující dotazy. Rozhovor bude nahráván na diktafon, přičemž nahrávky nebudou nikde zveřejňovány a poskytované informace budou použity pouze pro účely této práce. Rozhovor bude zcela anonymní, v práci nebudou uvedena jména, názvy obcí a pracovišť.

Prohlášení

Prohlašuji, že souhlasím s účastí na výše uvedeném výzkumu. Student/ka mne informoval/a o podstatě výzkumu a seznámil/a mne s cíli, metodami a postupy, které budou při výzkumu používány, stejně jako s výhodami a riziky, které pro mne z účasti na výzkumu vyplývají. Souhlasím s tím, že všechny získané údaje budou anonymně zpracovány a použity pro účely vypracování závěrečné práce studenta/ky.

Měl/a jsem možnost si vše řádně, v klidu a v dostatečně poskytnutém čase zvážit. Měl/a jsem možnost se studenta/ky zeptat na vše pro mne podstatné a potřebné. Na tyto dotazy jsem dostal/a jasnou a srozumitelnou odpověď.

Prohlašuji, že beru na vědomí informace obsažené v tomto informovaném souhlasu a souhlasím se zpracováním osobních a citlivých údajů účastníka výzkumu v rozsahu, způsobem a za účelem specifikovaným v tomto informovaném souhlasu.

Tento informovaný souhlas je vyhotoven ve dvou stejnopisech, každý s platností originálu, z nichž jeden obdrží účastník výzkumu (nebo zákonný zástupce) a druhý student/studentka.

Jméno, příjmení a podpis účastníka výzkumu (zákonného zástupce): _____

V _____ dne: _____

Jméno, příjmení a podpis studenta/studentky: _____
